

Tadeusz Różewicz

Wzrostek



Teatr Jeleniogórski

Scena Dramatyczna

im. C.K. Norwida

premiera

wrzesień 2002

O „Kartotece”...

Krążę wokół „Kartoteki” już wiele lat... Szukanie do niej klucza stało się dla mnie czymś na kształt rozplątywania węzełków kipu. W tej sztuce jest taka mądrość... zapisana w nieoczywisty sposób! Kiedyś to była rewolucja (jak myślę – nie zrozumiana do końca). Dzisiaj – klasyka, na miarę tragedii antycznej.

Czterdzieści lat temu, kiedy powstał ten dramat, poza wszystkim innym, obiektem fascynacji szerokich rzesz odbiorców była jego forma. Oryginalność konstrukcji przebiegu dramaturgicznego, „zakręcenie” (jak byśmy dzisiaj powiedzieli) języka, „kolażowość” etc. „Kartoteka” to było coś awangardowego. Krytycy pisali o „dramacie otwartym”, „nowym teatrze” ... Mam jednak niejasne przeczucie, że to, co wzbudzało zachwyt było związane z powierzchnią a nie z głębią dramatu Różewicza.

Myślę, że – paradoksalnie – dzisiaj ten dramat ma szansę na pełniejsze odczytanie, o wiele większe niż wtedy, gdy powstał.

Teatr, film, w ogóle – sztuka przyzwyczały nas już do odbioru skrótów myślowych i fabularnych, do szybkiego przeskakiwania od emocji do emocji, nawet do braku „przedtaktów”, „międzytaktów”, wyraźnych łączników i point.

Ale, mało tego, nasza rzeczywistość, to co nas otacza, niezauważalnie dla nas samych stało się właśnie takie – amorficzne, postrzępione, pozbawione wyraźnych wskazówek wartościujących. Chłoniemy miliony informacji – doniesienia o wojnie w Iraku mieszają się z reklamą podpa-

Teatr Jeleniogórski
Scena Dramatyczna im. C.K. Norwida

Dyrektor naczelny – **BOGDAN NAUKA**
Kierownik literacki – **Katarzyna Klem**
Kierownik artystyczny Sceny Dramatycznej – **Tadeusz Wnuk**

Tadeusz Różewicz
Kartoteka

Reżyseria – **PIOTR ŁAZARKIEWICZ**
Scenografia i kostiumy – **Katarzyna Sobańska**
Muzyka – **Antoni Łazarkiewicz**
Reżyser nagrania – **Jarosław Regulski**
Studio Buffo
Światło – **Wojciech Todorow**

Premiera na Dużej Scenie
28 września 2002 r.

Obsada
Bohater **Wiesław Komasa (gościnnie)**
Jacek Paruszyński
Matka **Irmína Babińska**
Kelnerka, Dziewczyna, Dziennikarka **Magdalena Kuźniewska**
Sekretarka, Żywa Pani **Małgorzata Osiej-Gadzina**
Nauczyciel **Zdzisław Sobociński**
Ojciec, Chłop **Tomasz Radecki**
Olga, Kobieta w średnim wieku **Iwona Lach**
Wujek **Kazimierz Krzaczkowski**
Chór starców **Lidia Filipek**
Robert Dudzik
Jacek Grondowy
Gość w cyklistówce, Kelner,
Mężczyzna w średnim wieku **Piotr Makarski**
Gość w kapeluszu, Młody mężczyzna **Andrzej Kępiński**
Pan z przedziałkiem, Dziennikarz **Piotr Koniecznyński**
Gruby, Przyjaciel z dzieciństwa,
Stary górnik **Tadeusz Wnuk**
Tłusta kobieta **Krystyna Dmochowska**
Pani I **Elżbieta Kosecka**
Pani II **Marta Łącka**
Przechodzień **Jacek Paruszyński**
Asystent reżysera **Tadeusz Wnuk**
Przedstawienie prowadzi **Grażyna Mieczkowska**

0 „Kartotece”...

Krążę wokół „Kartoteki” już wiele lat... Szukanie do niej klucza stało się dla mnie czymś na kształt rozplątywania węzłków kipu. W tej sztuce jest taka mądrość... zapisana w nieoczywisty sposób! Kiedyś to była rewolucja (jak myślę – nie zrozumiana do końca). Dzisiaj – klasyka, na miarę tragedii antycznej.

Czterdzieści lat temu, kiedy powstał ten dramat, poza wszystkim innym, obiektem fascynacji szerokich rzesz odbiorców była jego forma. Oryginalność konstrukcji przebiegu dramaturgicznego, „zakręcenie” (jak byśmy dzisiaj powiedzieli) języka, „kolażowość” etc. „Kartoteka” to było coś awangardowego. Krytycy pisali o „dramacie otwartym”, „nowym teatrze” ... Mam jednak niejasne przeczucie, że to, co wzbudzało zachwyt było związane z powierzchnią a nie z głębią dramatu Różewicza.

Myślę, że – paradoksalnie – dzisiaj ten dramat ma szansę na pełniejsze odczytanie, o wiele większe niż wtedy, gdy powstał.

Teatr, film, w ogóle – sztuka przyzwyczały nas już do odbioru skrótów myślowych i fabularnych, do szybkiego przeskakiwania od emocji do emocji, nawet do braku „przedtaktów”, „międzytaktów”, wyraźnych łączników i point.

Ale, mało tego, nasza rzeczywistość, to co nas otacza, niezauważalnie dla nas samych stało się właśnie takie – amorficzne, postrzępione, pozbawione wyraźnych wskazówek wartościujących. Chłoniemy miliony informacji – doniesienia o wojnie w Iraku mieszają się z reklamą podpa-

sek. Skacząc pilotem po stacjach telewizyjnych codziennie montujemy sobie, siedząc wygodnie (i bezpiecznie!) w domu, swój własny film. Bez początku, rozwinięcia, punktów zwrotnych i zakończenia... Mamy swoje własne emocje, coś nas porusza, drażni, śmieszy, przeraża a jednak siedzimy przed telewizorem w poczuciu, że innych to nie obchodzi.

Różewicz opowiada „Kartotekę” właśnie w taki sposób. Ale to tylko jedna strona medalu. Druga to precyzyjna wiwisekcja Bohatera – opowiadanie o jego prywatności: emocjach, tragedii, komedii i tragikomedii.

Bohatera – Człowieka z krwi i kości. Nie – „konstrukcji literackiej”.

Pytania Różewicza o koszt własnego procesu przerabiania życia na sztukę przestały być dzisiaj tematem filozoficznych i teoretycznych dysput. Z tym procederem mamy do czynienia na co dzień w bijących rekordy popularności reality-shows, w inscenizowaniu zdarzeń politycznych (kreowaniu losów świata?), wreszcie – w powolnym ale nieubłaganim procesie zachodzenia na siebie dwóch światów: prawdziwego i (choćby częściowo) wymyślnego dla jakichś tam doraźnych potrzeb.

My, ludzie początku nowego wieku nie umiemy bronić naszej własnej kartoteki, naszej prawdy przed fikcją którą oferuje nam Świat.

Może niedługo fikcja stanie się naszą prawdą...

Piotr Łazarkiewicz



TADEUSZ RÓŻEWICZ. Poeta, dramaturg, prozaik. Jeden z najwybitniejszych polskich pisarzy współczesnych.

Urodził się w 1921 roku w Radomsku. Podczas wojny działał w partyzantce AK; redagował konspiracyjny „Czyn Zbrojny”. Po wyzwoleniu rozpoczął studia na historii sztuki UJ w Krakowie. W 1947 r. przeniósł się do Gliwic, a od 1968 r. mieszka we Wrocławiu.

Debiutował w przedwojennej prasie młodzieżowej. Pierwszy zbiór poezji „Niepokój” (1947) został zauważony ze względu na nowatorstwo formy i tematykę obejmującą wojenne doświadczenia. Zarówno w debiutanckim tomie jak i w dalszych bohaterem poezji Różewicza pozostaje człowiek, osamotniony i zagubiony w świecie, gdzie ciągle żywa jest pamięć masowej zagłady, gdzie trwa powszechny chaos i w którym wrażliwa jednostka z trudem znajduje miejsce i oparcie. Poetycka metafora ludzkiego losu wypełnia kolejne tomy wierszy jak „Czerwona rękawiczka” (1948), „Równina” (1954), „Poemat otwarty” (1956), „Rozmowa z księciem” (1960), „Nic w płaszczu Prospera” (1963), „Twarz” (1964), „Wiersze” (1974), „Poezje” (1987). Podobna tematyka pojawia się w opowiadaniach, np. „Opadły liście z drzew” (1955),

„Przerwany egzamin” (1960), „Wycieczka do muzeum” (1966), „Śmierć w starych dekoracjach” (1970) i innych.

W teatrze Tadeusz Różewicz debiutował w 1960, kiedy to wystawiono napisaną dwa lata wcześniej „Kartotekę”. Jego sławę – jako dramatopisarza – ugruntowały kolejne sztuki – m.in. „Wyszedł z domu” (1965 – premiera), „Stara kobieta wysiaduje” (1969), „Świadkowie albo nasza mała stabilizacja” (1964), „Grupa Laokoona” (1962), „Akt przerywany” (1970), „Na czworakach” (1972), „Białe małżeństwo” (1975), „Do piachu” (1979). Teatr Tadeusza Różewicza definiowano jako „relistyczno-poetycki”, „otwarty”, „pisany na scenie”; prapremiery jego sztuk zaliczano do najważniejszych wydarzeń polskiego życia teatralnego, zwłaszcza te inscenizacje, które powstały we współpracy z Jerzym Jarocim.

Jest także Tadeusz Różewicz autorem bądź współautorem scenariuszy filmowych, m.in. „Miejsce na ziemi”, „Głos z tamtego świata”, „Świadek urodzenia”.

W 2000 roku Tadeusz Różewicz otrzymał Nagrodę Wielkiej Fundacji Kultury za wybitne osiągnięcia w dziedzinie kultury. W tym samym roku został uhonorowany NIKE 2000 – literacką nagrodą za najlepszą książkę roku za zbiór „Matka odchodzi”.

* * *

Ma także Tadeusz Różewicz w swoim życiorysie epizod karkonoski, który ciągle trwa. Poeta od kilku lat chętnie odpoczywa pod Śnieżką. Miejsca, ludzie zdarzenia związane z górami zainspirowały go do napisania kilku tekstów, z których najbardziej znany jest poemat „Gawęda o spóźnionej miłości”.

Liczę sobie
75 lat
i wypisz wymaluj
zakochałem się w Karkonoszach
które mają
około 450 milionów lat

zakochałem się w Górach Olbrzymich (...)

Ślady pobytów poety w Karkonoszach – zdjęcia, teksty, wydawnictwa i pamiątki z nim związane – można obejrzeć w Muzeum Sportu i Turystyki w Karpaczu.

WŁOSEK POETY

Poeta to na pewno ktoś
Słuchajcie głosu poety
Choćby ten głos
był cienki jak włos
Jak jeden włos Julietty

Jeśli się zerwie włoszek ten
to nasza nudna kula
upadnie w ciemność
Czy ja wiem
albo się zbłąka w chmurach

Słyszycie. Czasem wisi coś
na jednym włosku wisi
Dziś włoskiem tym poety głos
Słyszycie

Ktoś tam słyszy

1954

Rok urodzenia
miejsce urodzenia
Radomsko 1921

tak
na tej kartce
ze szkolnego zeszytu syna
mieści się mój życiorys
zostało jeszcze trochę miejsca
zostało kilka białych plam

tylko dwa zdania wykreśliłem
ale jedno dopisałem
po pewnym czasie
dorzucę parę słów

pytasz o ważniejsze
wydarzenia daty
z mojego życia
spytaj o to innych

mój życiorys kończył się
już kilka razy
raz lepiej raz gorzej

1965

7
ŻYCIORYSU

ZOSTA
Zapomnijcie o nas
o naszym pokoleniu
żyjcie jak ludzie
zapomnijcie o nas

WOLIE
my zazdrościliśmy
roślinom i kamieniom
zazdrościliśmy psom

chciałbym być szczurem
mówiłem wtedy do niej

NAS
chciałabym nie być
chciałabym zasnąć
i zbudzić się po wojnie
mówiła z zamkniętymi oczami

zapomnijcie o nas
nie pytajcie o naszą młodość
zostawcie nas

PISAŁEM

Pisałem

chwilę albo godzinę

ogarniał mnie gniew
niemy

siedziałem obok siebie

oczy zachodziły mi łzami

pisałem już bardzo długo

nagle spostrzegłem

że nie mam w ręku pióra

Nie bój się
to jest twój pokój
o widzisz stół a tu szafa
jabłuszko na stole
boisz się mebli
głuptasku ten pan już nie przyjdzie

Ty boisz się krzesła
starej gazety pióra
przesadzasz
dziwaczysz
chcesz się wyróżnić

Uśmiechnij się
ten pan już nie przyjdzie
spójrz nam w oczy
nie kryj się po kątach
nie stój pod ścianą
przecież nikt ci nie każe
stać pod ścianą

odezwij się

zima 1958

POETA W CZASIE PISANIA

Poeta w czasie pisania
to człowiek odwrócony
tyłem do świata
do nieporządku
rzeczywistości

Poeta w czasie pisania
jest bezbronny
łatwo go wtedy zaskoczyć
ośmieszyć przestraszyć

wynurzył się
wyszedł ze świata
zwierzęcego
na wędrownych piaskach
widać ślady jego ptasich
nózek

z oddali dochodzą jeszcze
głosy słowa
ziarnisty śmiech
kobiet

ale nie wolno mu
spojrzeć
za siebie

wyrzucony na powierzchnię
pusty ponieważ się
po mieszkaniu
zakrywa twarz
na której maluje się
zdumienie
błąka śmiech

jeszcze nie potrafi
odpowiadać
na najprostsze pytania

słyszał
oddech wieczności
przyśpieszony
nieregularny

listopad 1979

KTO JEST POETA

poetą jest ten który pisze wiersze
i ten który wierszy nie pisze

poetą jest który zrzuca więzy
i ten który więzy sobie nakłada

poetą jest ten który wierzy
i ten który uwierzyć nie może

poetą jest ten który kłamał
i ten którego okłamano

ten który upadł
i ten który się podnosi

poetą jest ten który odchodzi
i ten który odejść nie może

SPÓŹ NIONA ODPOWIEDZ

Zapytałeś mnie
czy pisać wiersze
i nie wiesz
czemu milczę

idąc polną drogą
ulicą nieznanego miasta
ścieżką cmentarną
do grobu matki

mówilem do siebie

więc to tak
tak się płaci
za wszystko
za co
za nic
więc to tak

poeta zostaje sam
w pokoju hotelowym
wieńcu laurowym
ten drugi
w czapce błazeńskiej
w celi więziennej
rozgląda się za sznurem
nad wodą wielką
w domu obląkanych
myślał że pisać wiersze
obejmuje kobietę
rodzinę kraj
całą ziemię

ktoś trzeci z nas się śmieje

dopiero na końcu
dowiesz się
co to jest poezja

październik 1980



Pamięci Konstantego Puzyny

Czas na mnie
czas nagli

co ze sobą zabrać
na tamten brzeg
nic

więc to już
wszystko
mamo

tak synku
to już wszystko

a więc to tylko tyle

tylko tyle

więc to jest całe życie

tak całe życie

1989

Ale Jezus schylił się
i pisał palcem po ziemi
potem znowu schylił się
i pisał na piasku

Matko są tak ciemni
i prości że muszę pokazywać
cuda robię takie śmieszne
i niepotrzebne rzeczy
ale ty rozumiesz
i wybaczysz synowi
zamieniam wodę w wino
wskrzeszam umarłych
chodzę po morzu

oni są jak dzieci
trzeba im ciągle
pokazywać coś nowego

Kiedy zbliżyli się do niego
zasłonił i wymazał
literę
na wieki

Wiesław Komasa

Aktor, profesor Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza w Warszawie. W swoim dorobku artystycznym ma kilkadziesiąt ról teatralnych, telewizyjnych i kilkanaście ról filmowych. Ze spektaklami Janusza Wiśniewskiego zdobył liczne nagrody na najbardziej prestiżowych festiwalach teatralnych Europy. Jest również wielokrotnym laureatem teatru małych form. Za całokształt pracy artystyczno-dydaktycznej otrzymał nagrodę Ministra Kultury Sztuki. Prowadzi liczne warsztaty teatralne w kraju i za granicą. Jest autorem książki „Mieć jak rzeka swoje źródło”. Rozpoczął pracę reżyserską, m.in. w Paryżu zrealizował spektakl „O beri-beri” wg „Matki” Witkacego. Współpracował z takimi reżyserami jak Izabela Cywińska, Maciej Prus, Janusz Nyczak, Marcin Jarnuszkiewicz, Filip Bajon, Piotr Cieplak, Mariusz Treliński, Magdalena i Piotr Łazarkiewiczowie. Gra gościnnie w teatrach warszawskich.

Piotr Łazarkiewicz

Ur.13.03.1954 Cieplice Śl. Ukończył polonistykę na Uniwersytecie Wrocławskim (1977) i reżyserię w szkole katowickiej (1981). Reżyser, scenarzysta, dziennikarz.

FILMY FABULARNE: *Kocham kino* (1986), *W środku Europy* (1989), *Odjazd* (wspólnie z Magdaleną Łazarkiewicz, 1992), *Pora na czarownice* (1984).

FILMY DOKUMENTALNE (M.IN.): *Fala* (kinowy, 1986), *Mantra* (1983), *Improwizacja* (1986), *Soc...* (1988), *Wielka woda* (1996), *Polish Radio Days* (1998).

TEATRY TV: Botho Strauss: *Duże i małe* (1997), Marius von Mayenburg: *Ogień w głowie* (1999), Marius von Mayenburg: *Pasożyty* (2001), Piotr Łazarkiewicz: *Zbliżenie* (2002).

SPEKTAKLE TEATRALNE: *Głosy* (wg I. Iredyńskiego, jedna z części) – Teatr Śląski w Katowicach 1981, *Personel* (adaptacja scenariusza K. Kieślowskiego) – dyplom w szkole wrocławskiej 1992, Strawiński: *Triada* (Potop, Król Edyp, Msza) – Teatr Wielki w Łodzi 2000, *Absolwent* (wg T. Johnstona) – Teatr Bagatela w Krakowie 2001, Biljana Sbrljanovic: *Sytuacje rodzinne* – Teatr Studio w Warszawie 2002.

Reportaże, audycje i programy cykliczne tv, koncerty.

Współpraca z miesięcznikiem KINO.

Nagrody m.in. na festiwalach w Gdańsku, Turynie, Trieście, Poznaniu i wiele innych.

Sponsorzy



GRUNDIG

Patronat medialny



Teatr dziękuje za współpracę Hotelowi Fenix

W repertuarze Sceny Dramatycznej im. C.K. Norwida:

Scena Duża

Michał Buthakow „Mistrz i Matgorzata”, reż. Siergiej Fiedotow
Mikołaj Gogol „Ożenek”, reż. Siergiej Fiedotow
J. Mortimer i B. Cooke „Komedia sytuacyjna”, reż. Sylwester Chęciński
Juliusz Słowacki „Kordian”, reż. Adam Hanuszkiewicz
Mark Twain „Przygody Tomka Sawyera”, reż. Jan Szurmiej
Carlo Collodi „Pinokio”, reż. Grzegorz Cinkowski

Scena Studyjna

Piotr Opat „Ray Miłośny”, reż. Krzysztof Prus
Jerzy Łukosz „Hauptmann”, reż. Waldemar Krzystek
Hugo von Hofmannsthal „Elektra”, reż. Maja Kleczewska
Esther Vilar „Królowa i Szekspir”, reż. Piotr Kruszczyński
Tadeusz Różewicz „Śmieszny staruszek”, reż. Jan Różewicz
Sławomir Mrożek „Na pełnym morzu”, reż. Krzysztof Prus

W przygotowaniu

Musical pt. „Agnieszka” wg scenariusza i w reżyserii Jana Szurmieja

Zamówienia na bilety indywidualne i zbiorowe przyjmuje Biuro Promocji i Organizacji Widowni Teatru Jeleniogórskiego, al. Wojska Polskiego 38, tel. 64 28 130, e-mail – widownia@teatr.jgora.pl. Kasa biletowa czynna od poniedziałku do piątku od g. 8 do 16 oraz na godzinę przed spektaklem. Informacje o bieżącym repertuarze teatru – www.teatr.jgora.pl

Projekt graficzny programu i afisza:
Wojciech Liebner (Frodo)

Zdjęcia w programie:
Piotr Łazarkiewicz, Zbigniew Kulik (zdjęcie Tadeusza Różewicza)

Sponsorzy



GRUNDIG

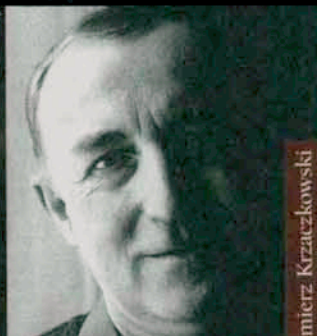
Patronat medialny



Teatr dziękuje za współpracę Hotelowi Fenix



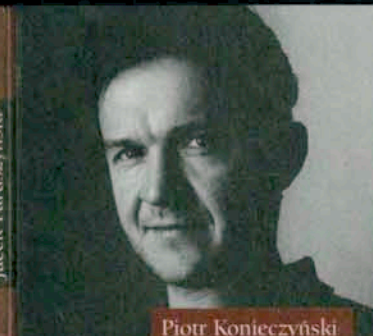
Krystyna Dmochowska



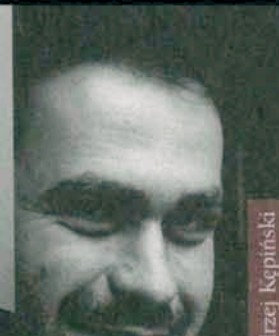
Tadeusz Wnuk



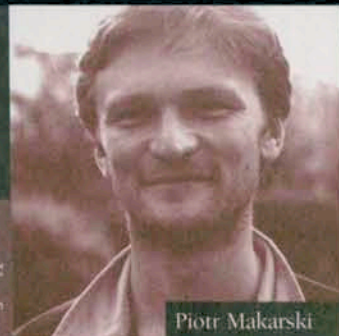
Kazimierz Krzaczkowski



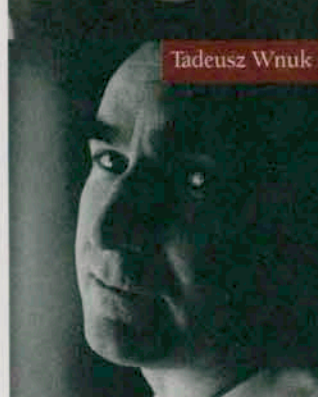
Piotr Konieczny



Andrzej Kępiński



Piotr Makarski



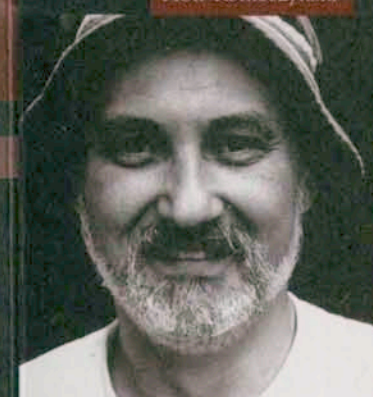
Magdalena Kuźniewska



Iwona Lach



Zdzisław Sobociński



Robert Dudzik



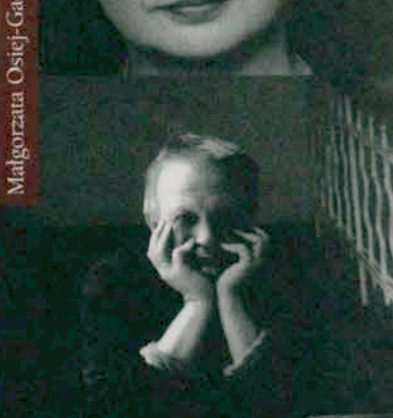
Jacek Grondowy



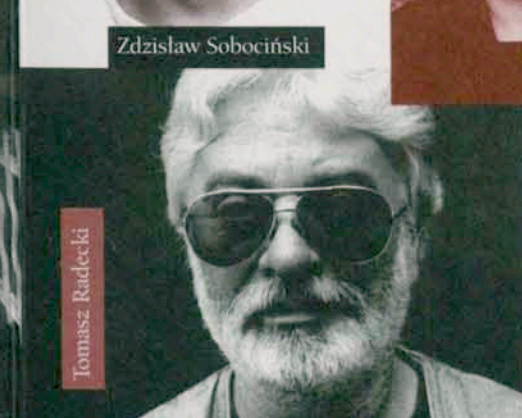
Małgorzata Osiej-Gadzina



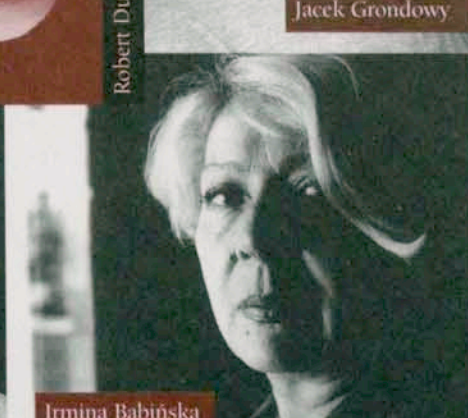
Tomasz Radecki



Marta Łącka



Irmina Babińska



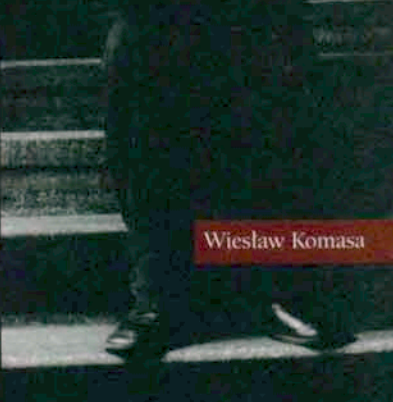
Elżbieta Kosecka



Wiesław Komasa



Lidia Filipiek



Sponsorzy



GRUNDIG

Patronat medialny



Teatr dziękuje za współpracę Hotelowi Fenix

W repertuarze Sceny Dramatycznej im. C.K. Norwida:

Scena Duża

Michaił Bułhakow „Mistrz i Małgorzata”, reż. Siergiej Fiedotow
Mikołaj Gogol „Ożenek”, reż. Siergiej Fiedotow
J. Mortimer i B. Cooke „Komedia sytuacyjna”, reż. Sylwester Chęciński
Juliusz Słowacki „Kordian”, reż. Adam Hanuszkiewicz
Mark Twain „Przygody Tomka Sawyera”, reż. Jan Szurmiej
Carlo Collodi „Pinokio”, reż. Grzegorz Cinkowski

Scena Studyjna

Piotr Opat „Ray Miłośny”, reż. Krzysztof Prus
Jerzy Łukosz „Hauptmann”, reż. Waldemar Krzystek
Hugo von Hofmannsthal „Elektra”, reż. Maja Kleczewska
Esther Vilar „Królowa i Szekspir”, reż. Piotr Kruszczyński
Tadeusz Różewicz „Śmieszny staruszek”, reż. Jan Różewicz
Sławomir Mrożek „Na pełnym morzu”, reż. Krzysztof Prus

W przygotowaniu

Musical pt. „Agnieszka” wg scenariusza i w reżyserii Jana Szurmieja

Zamówienia na bilety indywidualne i zbiorowe przyjmuje Biuro Promocji i Organizacji Widowni Teatru Jeleniogórskiego, al. Wojska Polskiego 38, tel. 64 28 130, e-mail – widownia@teatr.jgora.pl. Kasa biletowa czynna od poniedziałku do piątku od g. 8 do 16 oraz na godzinę przed spektaklem. Informacje o bieżącym repertuarze teatru – www.teatr.jgora.pl

Projekt graficzny programu i afisza:
Wojciech Liebner (Frodo)

Zdjęcia w programie:
Piotr Łazarkiewicz, Zbigniew Kulik (zdjęcie Tadeusza Różewicza)

ALBUQUERQUE

TRATADO DE GUERRA E NORMAS
DE GUERRA

N.º 529